

Dr. Josip Cerk (levo) in Bogumil Brinšek na Pasjih pečeh

Foto Jože Kunaver

*Spet ste se rahle sence prikazale,
kot nekdanj že pred motnimi očmi.*

*Od dni obkrožen polnih veselosti
in ljubljenih postav je vaš sprevod;
ljubezen in prijateljstvo mladosti
kot davna pesem vstajata odnekod...*

Goethe - Faust

Sence davnih dni

PAVEL KUNAVER

Zadnjič sem bil z dijaki na ekskurziji v Postojnski, Črni in Pivki jami. Obiskali pa smo tudi edinstveno zanimivi j a m s k i muzej, ki so ga letos na novo lepo preuredili. Zatopljenega v prečudni podzemski svet so me iz nekega kota pozdravili trije ljubi obrazi, slike Bogumila Brinška, dr. Josipa Cerka in ing. Picka! Kar presunilo me je, saj so povezani z menoj in lepo dobo naših podvigov v gorah in pod zemljo zadnja štiri leta pred prvo svetovno vojno, pa tudi z žalostno likvidacijo našega »D r e n a«. Zavedel sem se, da je prav pred štiridesetimi leti usoda globoko zarežala v nas. Potegnila je neznansko bolečo mejo prav preko najljubših krajev našega udejstvovanja: vzeli so nam Notranjski kras! Po vrhovih Karavank je tekla meja med našo in tujo državo. In tuja meja je segla prav v srce Kamniških planin in na sam vrh Triglava!

L. 1914 razkropljeni prijatelji so se počasi vračali. Poizkusili smo se sestati — a ni več šlo. Že smrt dr. Cerka l. 1912 je zasekala globoko rano v Dren. Sedaj pa se iz vojne ni več vrnil Brinšek. Vsak je prišel iz vojne nekoliko izpremenjen. Štiri leta smo gledali pokolj ljudi in trpljenje človeštva — to je zapustilo globoke sledove, in želeli smo se v novih družinskih krogih pomiriti in odpočiti. Le malokdaj smo se preostali še srečali v gorah; udarec, ki nas je zadel na Krasu, pa je začasno sploh prekinil delo društva za raziskovanje jam. Tu je drenovce zadel še en udarec. Naš prijatelj je bil tudi dr. ing. Karel Pick. Ker je imel ženo nemško židinj, ga je oblast takoj začetkoma odslovila iz službe, a njegova osvobojena domovina, Čehoslovaška, ga je kot velikega strokovnjaka za vodno gospodarstvo veselo sprejela. Da so se naši zmotili v njegovem značaju, je dokazala njegova smrt v zadnji vojni pod nemškimi krogli. Bil je dober prijatelj Aškerca in slovenskih slikarjev, pisateljev in pesnikov, pa tudi moj. In ko je odšel, je postalo prazno. Drena ni bilo več. Včasih je bilo tesno pri srcu, ko sva hodila s soprogo po gorah in preostalem Krasu in sem ji povsod kazal kraje, kjer sem hodil in plezal in raziskaval s prijatelji. Tedaj sem posebno jasno spoznal, kako dragi so mi bili in koliko so pomenili za naše skupno delo, posebej za Dren.

Kdo je bil Dren? Brinšek je bil njegovo deblo, dr. Cerk njegova opora, vsi mi ostali samo veje, ki so bile z njima povezane v eno telo.

Dr. Cerk nas je zapustil že 4. aprila 1912, ko je padel na Stolu pred mojimi očmi. Hitel mi je na pomoč, ko je videl, da ne morem več vzdržati dveh omagujočih dijakov na poledeneli strmini. Ko smo ga 12 ur potem našli mrtvega, mi je bilo, kakor da leži del mene samega pred menoj, ves polomljen in nebojčen. Vihar, ki je vso nesrečo povzročil, je že davno minil. Sonce se je nagnilo nad Triglav in zasneženi Stol je v njegovih žarkih rdel kakor nikdar poprej. Tudi mrtvega prijatelja so obsevali njegovi žarki. V meni pa so tajali strašno bolečino, medtem ko sta kmeta, ki sta mi ga pomagala najti, z drhtečim glasom molila očenaš. Samo dve leti sem ga poznal in takoj vzljubil. Bil je nenavadno veder in šegav ter ves vdan naravi gora in rodnega Krasa. V tistih časih smo morali hoditi še peš iz Kamnika na gore, in treba je bilo korakati vso noč, da smo bili zjutraj že v višavah. Dr. Cerk in Brinšek sta na račun neskončnega zidu kamniške smodnišnice zbijala šale, Brinšek pa se ga je nekoč, ko stražarja s helebardo ni bilo blizu, lotil s cepinom »da bi bil zid malo krajši«. Ta zid se nam je po dolgih turah nazaj grede z ožuljenimi nogami zdel še posebno dolg. A prav šale obeh tovarišev, dr. Cerka in Brinška, so nam krajšale pot.

Dr. Cerk je bil prava kraška grča. Suh in vztrajen. Nikoli ga nisem videl slabe volje in utrujenega. Raziskovanje podzemskih jam je posebno utrudljivo, ker tam notri ni dosti časa za počitek. Vsakdo se trudi, da bi čim več storil in le malo počival, ker moker in umazan itak ni prijetno počivati, dokler te ne obsije toplo sonce ali vsaj taborni ogenj. A dr. Cerk je bil šegav in vesel, četudi je od trudnosti vse od nas viselo. Ker je poznal moje veselje do geografije, mi je vedno pomagal in svetoval, tako z besedo kakor z dejanji, s knjigami, kakor njegov sodobnik prof. Pajk. Razumel pa je tudi mladino in se nanjo posebej navezal, ker je vedel, da geografija med štirimi šolskimi stenami ni življenjska in je treba mlade ljudi povezati z resnično Zemljo. Kaj je bilo torej naravneje, da jo je vodil v naravo, predvsem v gore. To pa v tistih časih ni bilo tako lahko, ker je bila družba še vse preveč navezana na kavarne in gostilne, in število gorohodcev med Slovenci je šlo v tisoče, ne pa v desetisoče

kakor danes. Nas zimske gorohodce pa so obsojali in šteli za prismode. Dr. Cerk je kljub vsem težavam tedanjega časa svojo nalogo planinskega vzgojitelja izpolnjeval. Tedaj n. pr. niso bile pozimi odprte planinske koče in prenočevati smo morali v nekurjenih zimskim viharjem in mrazu neodpornih drvarskih in pastirskih kočah, če že nismo hodili vso noč. A tudi gore v snegu je hotel dr. Cerk pokazati dijakom od blizu, da bi jih pridobil za planine ob vsakem času, ne pa samo za »sezono«, ob kateri naj bi gorohodci odšli v gore ob enem z živino in septembra z njo vred za večino ješeni, zime in pomladi v doline — živina v hleve, ljudje pa v oblačno podnebje kavarn in gostiln. Vsaj z menoj se je dr. Cerk večkrat razgovarjal o pomenu gorohodstva za mladega človeka in to prepričanje ga je tudi privedlo do onega usodnega podviga s sedmimi dijaki na poledeneli Stol, 3—4. aprila 1912. Analiza nesreče pa je pokazala dr. Cerka v najlepši luči, njegove predstojnike pa ravno obratno. Dr. Cerka nisem našel v jarku, v katerega je zdrsnil, ampak v jarku bliže Zabrezniske planine. Ker je za njim zdrsnil po ledu tudi dijak Kunc in se globoko spodaj zaril v sneg poleg živega dr. Cerka, vemo še to, da je oddal Kuncu svoj cepin. Kunc je nato nekoliko zaspal, in ko se je zbudil, dr. Cerka ni bilo več poleg njega. Tako je jasno, da je profesor sedaj brez cepina poizkušal priti do mene, ki sem se z ostalo družbico prestrašenih in omagujočih dijakov boril skozi vihar do rešilne Prešernove koče na Stolu. A tisti zadnji del strmine je bil popolnoma poledenel in kakor iz stekla. Toda, kakor vse kaže, je moral priti kljub temu divjemu viharju in noči že precej blizu mene, v želji, da pomaga dijakom iz nevarnosti. Tam ga je prevrnil vihar čez skale. Zato je obležal v sosednjem jarku. —

Cerkov ravnatelj mi je po nesreči rekel, da je dobro, da je profesor mrtev, ker bi bil sicer zato, ker je zapeljal dijake v tako nevarnost, kaznovan z odpustom iz službe! Niti najmanjšega priznanja njegovi krvavi žrtvi! Le mladina je podzvestno slutila, da je umrl njen prijatelj. Posebno smo to čutili drenovci, kajti takoj se nam je pridružil nekaj dijakov, in če bi bil čas ugodnejši, bi se sčasoma morda že tedaj nekaj takega rodilo kakor po vojni »Skala«, ki je družila posebno navdušene ljubitelje planin. V meni pa je dr. Cerk ostal živ kakor nekdanj in mi je bil vedno kot vzor vodnika mladine. —

Z dr. Cerkom je umrl tudi znanstveni vodja mladega društva za raziskovanje jam. Kljub pomoči po prof. Pajku in ing. Picku je bilo moje znanje še zelo pomanjkljivo in bil sem še golobradec, prijateljske vezi pa preslabotne, da bi mi bilo znanstveno vodstvo na Krasu brez pridržka priznано. Zato smo se še bolj oklenili Brinška, a vsaj jamarstvo je postalo preveč amatersko, četudi nas ni ustrašilo nobeno brezno. Le v fotografiji je Dren zelo napredoval. V tem je bil Brinšek čudovit človek. Njegov fotoaparat mu ni bil nikdar dovolj popoln. Vse je žrtvoval zanj. Njegovo stanovanje je bilo na račun fotografije do skrajnosti enostavno. V njem je živel le njegovo telo, duh mu je bil odsoten v gorah in slikah, ki jih je tam doživljal in prinašal domov. Večinoma so bila okna njegove sobe zatemnjena, on in mi pa smo stali ob razvijalnih ponvah in povečevalnih aparatih in čakali, kaj vse se bo prikazalo iz tekočine. Iz nje so vstajale zopet gore, divje razčesani macesni, pa tudi čuda podzemskega sveta, ki so se ob naših podvigih v jamah, v magnezijevem blisku za trenutek pokazala iz tmine. To so bili veliki doživljaji, in Brinšek je bil ves srečen, ko je ponovno doživljal svoje pohode v naši družbi. Vedno je bil nasmejan in vesel. Še danes ga vidim, kako je celo v najgrših položajih v skali »po domače« plezal. Saj nas nikdo ni tega, kar je danes že nekaka umetnost zase, učil. Z nasmeškom

na ustih je šel preko najbolj rušljivih skal na severni strani kamniškega predgorja. Ves nasmejan se nam je prikazal iz megle, ko smo drugič plezali zahodno steno Planjave in nas je dohitel po njem prvič plezanem in od tedaj po njem imenovanem Brinškovem kaminu. Sedaj je to tura tretje ali največ četrte stopnje, a tedaj ga je človek prvič našel in v gosti megli plezal po tej veliki razpoki v višavo.

Brinšek je bil tudi v pravočasnem umiku mojster. L. 1911 nas je okoli novega leta dobil silovit sever na ledenih pobočjih vrhnjega Stola. Le v presledkih smo zasidrani s cepini mogli dalje, sicer pa je pihalo, da je trgalo tudi kosce ledu s tal in je bilo vse pobočje odeto v sneženi prah. Blizu tam, kjer je veter leto pozneje prevrnil Cerka v smrt, je divjalo kakor orkan. Trmoglavno smo ležali na pobočju, vsi zaripli v obraze in polni ledu. Tedaj je Brinšek odločil, ko je skozi zavijanje viharja zavpil: »Nazaj, gospodje!« in rešili smo se brez škode.

Tako je tudi drugod poznal meje tveganja, četudi je bil od nas najbolj vztrajen. Vztrajen pa je bil tudi pri čakanju. Če je slutil, da je za meglo in oblaki lepa slika za njegov aparat, nas je veselo odslovil, se zavil v svojo ponjavo iz bilrotbatista, da je bil varen pred vetrom na grebenu, in čakal ure in ure; doma nas je pa ob rdeči luči in razvijalni ponvi presenetil, ko se je iz beline začela kazati veličastna slika gorskega motiva, kakor da bi se odgrinjala iz megle. Včasih se je zdelo, da smo nekje v gorah... Ni čudno, da so taki doživljaji nad vse vzpodbudno vplivali na dva drenovca, mojega brata Jožeta in Ivana Tavčarja, ki sta pozneje s svojimi lepimi fotografijami, ki so šle v stotisočih v svet, navduševala Slovence in tujce za naše gore, vnemala druge mlajše fotografe gorá za še večje uspehe. Tako sta neposredno širila vpliv Brinškove ljubezni do gora in njegove fotografske umetnosti, kakor se širijo kolobarji od kamna vznemirjene vode.

Konec meseca julija 1914 je treščilo v svet. Prva svetovna vojna se je vnela. Moja prva pot v Ljubljani naslednjega dne je bila k Brinšku. A dobil sem ga že v poročniški uniformi, ker je moral takoj k svojemu polku in bil je na poti k puškarju Kaiserju, da si kupi pištolo. Njegov obraz je bil izpremenjen, resen in kamenit, kakor da bi slutil svojo bližnjo usodo. Že 15. septembra 1914 ga je krogla na srbskem bojišču ubila. Krogla mu je šla skozi srce, kakor neštetim drugim, ki so morali izkrvaveti za umirajočo Avstrijo.

Brinšek in Cerk, vsak po svoje, sta zapustila sledove v slovenskem planinstvu, četudi se danes pretežni del gorohodcev tega niti malo ne zaveda. Z njihovim odhodom v večnost je bilo konec Drena. Nikoli več se nismo sešli. Badjura je šel po svojih potih. Kovača je odneslo na jug in vzhod. Jože in Tavčar, vsak sta po svoje slikala gore. Wenig, Avstrijec, je odšel v Linz in nikoli več nisem slišal o njem. Michler je živel predvsem podzemskim jamam. Meni nepozabni Albin Hrovatin si je tudi ustanovil svoje ognjišče in kmalu zapustil Ljubljano. Ing. Pick je na Čehoslovaškem ustvarjal ob razumevanju oblasti večje reči kakor pri nas. Mladina pa se je zbrala okoli Skale. Pa naj se je tovarišem pripetilo karkoli in naj jih je v sebe vzela mati Zemlja, v meni so še vsi kakor so bili pred štiridesetimi leti. Od prvih dveh tovarišev pa sem se naučil, da je naše gorohodstvo v glavnem toliko vredno, kolikor more osrečevati druge. —